

Motiejus

Liepa

Kai pirmieji saulės spinduliai pasveikina žemę ir kai paskutiniai taria sudie, liepa, vėjo supama, šlama ir šlama: ji sekā liūdną praeities pasaką. Toj pasakoje girdis duslus pūčių žvangėjimas, arklių trypimas, ir skaudus dejavimai.

Tamsiai žalā liepa ant kalno glaudžia mažą baltą koplytėlę.

— Iš kur tu čia atsiradai, žalioji liepa?

— Kieno ranka tave sodino?

— Kodėl viena vidur laukų?

Liepa tik šlama ir šlama nesuprantamus norus, bet geriau išsklusi, girdi, kaip ji verkią, maldauja ir keikia ..

Klykia gervės padangėje,

Varnos buriais lakiadamas tupia į aukščiausius medžius, lyg ką toly stebėdamos, kvarksi, nerimsta.

Medžiai pagelę dreba.

Šiaurys sugriebia Japų sūkurius ir ūku; žaidžia jais, lyg kraugerys žvėris be mirštančią auką — griebia, mėto, sklaido, jis viešpats, o jo katalija — visi liūdintieji laukai.

Dangus ašaroja:

Debesys kauskart visi tamsešni ir tamsesni kyla ir temdo dangų.

Nakties narsai apžiojo žemę.

Sutemo.

Rūmuos sutviskėjo žiburiai. Šviesūs kyislai trykšta pro langus iš šviesių kambarių ir nyksta nakties gelmėse, tamsių medžių alejoj.

Vėjas blaško medžius; Lūžta šakos.

Uiiii... — pelėda dejuoja.

Šiaurys sugriebės „iii...“ neša tollyn ir nakties klaikumoj paškandina.

Rūmuose puota.

Taurės putoja.

Kyla, svaigulio aidai:

— Vivat, Šilingovsk!

Vjvaāā ..t rūmai skėsta aiduose.

Puota, svaigulys paskendus, visą naktį nesūmerkia akių.

Brékšta.

Rytmečio giesmių aidai plaukia žeme ir budina ją: kur giesmė siekia — gyvybę kyla. Bet rūmų niekas nevilioja: jie miega, nors saulė aukštai palypėjusi pusryčių šaukia.

Rūmai sutingę. Kartais šmékstelia tarnas per kiemą, suklygia žąsys, ir vėl tylu. O kai svečiai sukilo, vėl šypsniai ir juokas rūmus paviliojo.

Šiandie baigias puota — svečiai išvažiuoja. Bet tarnai, nors puota ir baigias, nuliudę: neranda raktų, visos spintos dar užrauktos, o čia — jau pušryčių reik duoti; jie žino, jog už tai bus audros ir perkūnų.

Trinktelėjo yirtuvės durys — įėjo ponas Ši ingauskas. Akys pykčiu dega. Žvilgters — šiurpuliai pereinā kūnā.

— Senai buvó laikas pusryčių duoti, kodel gi neduodi? — paklausė virėjā ir rėžé jai kindžalu.

— Viešpatie, ar aš gi kaltas?

— Kas kaltas? Ar aš, svaigulys? Kodel pusryčių neduodij? ar nematai, kad svečiai laukia?

— Raktų neranda...

— Ko? Raktų? Kurgi juos padėjot? Raktininkė kur? Pašaukit ją.

Pašaukė raktininkę.

— Kur, vagié, raktus padėjai?

— Ten, kur ir visada — jūsų kambatyje, bet šiandie ryta aš jū neradau, o kur jie, aš — nežinau.

— Jei padėjai, tai ir paimk, o raktai tuoju čia turi būti, kitaip, žinai, kas tavęs laukia?

— Negąsdinkite manęs — aš nebijau. Raktus taurėje pas-kandinai, ir pats ten paskeši.

Šilingauskas, lyg perkūno trenktas, sustiro. Trenkė dūris ir išėjo.

Šunes pradėjo loti, žąsys klykė bėgdamos tollyn: bāisiai at-rodė šeiminiųkas.

Sutrinko durys. Sužvangėjo pančiai. Pasirodė raktininkė su-rakintomis rankomis:

Vidury dvaro prie aukšto stulpo ją prirakino.

Pakėlė budėlis ranką ir rengės vienu smūgiu sužinoti, kur raktus padėjusi.

Prirodoji prašneko:

— Ar, už meilius žodžius, ar už meiliias kalbas šiandien, Juozai, plaksi? Ar tau nemeilus buvo žodžiai?... — Pravirko.

Budėlis nuleido ranką, prisiminės makonių vakarus ir Jos meiliias šnekas, ménésoliui, klausant!

Ponas nustebos. Taip uoljai atlikdavęs savo darbą — tik pa-duok, o šiandien neįsdrįsta kątą užduoti. Pradėjo šélti.

— Ko žiopsai, kraugery? Ar nežinai savo darbo? Jei jos neplaksi, tuožave plaks.

— Taip, ne vieną plakiau, tegu ir manę plaka, bet jos neplaksiu. Ir tu jos nežudysi, kraugery! — Žengė prie jos.

— Ar aš — kraugery? — Krito kalaviju ir ne krambergys kraugeri: aplo.

— Viešpatie, gėlbék vargstancią žemę náo budeliq kalavijo!

— Susičiaupk, žiovanasre! Ir tavęs nekitoks likimas laukia!

— Eikš greičiau, kad ji nužudei, išplesk ir mano kraujais pasruvusių širdį. Gerk mano nekalta kraują ir malšink savo troškuli.

— Eikš greičiau, ko tolinies? ar priroštos mergaitės pabugai? Išgerk mano paskutinį gyvybés lašą... Jau sūskaitytos mano gyvenimo dienos, Viešpatie... — Apalpo.

Tuščias dvaras. Né paukščiai nelakioja, né žmonės nevaikš-čioja. Visi, rodos, užsidarę, ir visų širdys ne širdys, bet ákmens. Nieks negirdi jos balsą ir nejaučia jos skausmo: visi nuo panašių reginių užkietėję.

Ji viena vidury dvaro prie aukšto stulpo laukia paškulinės valandos, o gražūs atsimimai, linksmos svajonėlės plaukia vienas po kito vis gražesni, vis malonesni.

Jaunatvės ugnumi suplakė širdis.

Prieš ją guli jis... tas, kura vakar taip linksmai juokavo, šnekėjo, kurio žodžiuos dyelkė slaptinges "myliu". Prisiimnė —

„palauk valandėlę... bus gera“ žodžius. Ištryško keletas graudžių ašarų. Verkia...

Tuo laiku sugrižo ponas. Pažvelgė į jos skausmingą veidą, į paslūvusias ašaromis akis.

— Jei pasakysi, kur raktus pašlepē, tai paleisiu.

— Jau treji metai, kai raktus nešioju ir vusmet saugoda ma juos, kaip pači savę, kllausiu jūsų įsakymo. O jei šiandie raktai prapuolė, ne mano kaltė ir aš — jū neturiu.

— Ir prie visų ákių dristi tajp, sakyti, jog „aš — jū neturiu“. Greičiau pasakyk, kur raktus pašlepē, nes tuo savo darbu užtraukė ant manęs svečių papeikimą, bük aš nežinąs, kur kaš yra, ir dar dristi pykinti manę, neprisipažindama raktus pavogusi. Tad jūs darbas — sužinoti, kur raktus padėjo (kokiu būdu sužinosite, man nesyaibbu), o už tai aš jums gerai atlygišsiu, — taré į du vyrus, kurie, išgirdę dar apie koki tai atlyginimą, laukė greičiau pasuktinio žodžio.

Gavę įsakymą krito porą rykščių ir atrišo ją nuo stulpo.

Ji pasviro... parpuolė!

— Kelkis, vagiel — paspyré. — Kur raktus padėjai?

— Ji netaré nė žodžio. Akys skausmo pilnos. Žyelgia į šalį — gull jis... Vėl praeity skrajoja, semia jégą. Keliasi, bet, kaip pašauta krinta į žemę.

— Sakyk, mergužèle, kuri raktus padėjai, tai nereiks tau kenteti, ir mums dek to vartti.

— Aš, jū neturiu.

— Cha, cha, cha! — vėlinišku juoku sukvatojo vyrų vienās,

— Aš jū neturiu, juk šiaiž žodžiaiš nreko gero nepasakai. Pažiūrėsim, ar ilgai tu jū neturési.

Arkliai žvengia. Laukas dunda. Trinka lauke akmenėliai.

— Mergužélės gėlsvos kasos šluoja kelią.

Purvas tyška. Veidas purvinas. Melsvos akys, akys giliose, kaip mėlynė, į mėlynę metą žvilgsni, — ten nurūmsiu:

— Kur gi raktai? Kur juos déjai? Tark „turiu“, ir mës nurūmsim.

— Man nereikia jūsų raktų.

Vėl keikimąs, rūstūs žodžiai... Smūgis smūgti greitai veja.

Arkliai žvengia. Kaip ant kelio akmenėli, pasagos jos galvą skelia.

— Mirštu...

— Kur gi raktai?

Tyl akys ašarofos. Veidas bala. Kelia, žiūri — nekvépuoja.

Štato — puola...

— Ei palaukit, ką jūs darot? — plevėsuojas viens nuo dvaro.

— Kogi nori?

— Pónas rado raktus spintoj, ar kitur kur ten, tad įsaké ją paleisti.

— Ji laisva — nereik jai raktų, nerakins daugiau ji durių, nebevaikščios ant šios žemės.

Mjrė...

Liūdnos akys kersto šaukia.

Visi tyli ir į dvarą liūdni gržta.

Ten, kur mirė, kasa duobę, leidžia kūną, beria smiltį, kyla kapas.

Ir iškilo yduriukas ant kalnelio juodas kryžius, kai rudens liūdna saulutė paslėpė veidą užu miško, kai žemelė rengės eiti į svajonių karaliją.

Žemė snaudžia. Tik Šilingauskas neramus, neiňa gūlyt. Dideliais žngsniaiš vaikščioja išilgai kambario, ką tai mastydamas ar svajodamas. Vaikščioja ilgai.

Dzan dzan, dzan... — laikrodis dvylikā mušė.

Negi taip greit? pažiūrėjo į laikrodėli — iš tikruju jau dvylika. Užgesino žiburi. Atsigulė.

Rūmuose kapų tyla.

Pradėjo snausli.

Prieš jį kambario toly spinksi dvi didelės akys. Tamsos spamo slenkiajos artyn ir artyn jo. Tamsa nyksta. Pasirodo kruvinas veidas, išsitiesė ilgos rankos, jose kalavijas. Salia stovi moteriskė. Veidas purvinas, plaukai purvini, nekaltu žvilgsniu žvelgia. Eina abudu artyn ir artyn. Jau visai arti. Tiesia rankas.

— Oi! — sušuko Šilingauskas ir nubudo. Žiūri — nieko nebéra, tik tamsūs šešeliai kambarį supas. Klauso — peliukštė rūpestingai — grikšt, grikšt.

Vėl tylu. Snaudžia.

Rūscios akys stačiai pažvelgė į jį ir užsimojo kalaviju.

— Atsitrauk! — Pabudo. Atsikélé. Išižiebė žiburi. Atsisėdo prie stoko. Pasirėmės rankomis snaudžia.

Raktininkės kraujais pašruvuusios akys nekaltumu spinduliuoja. Baltos rankos siekia.

Šalin!

— Džer... sutarškėjo lėmpa.

Gaidys pragydo.

Rytą įsakė tarnams, kad ant kapo pasodintų liepaitę ir parstatytų mažą koplytėlę.